

Anna Tomaszewska

Organizacja kształcenia specjalnego wychowanków SOSW, SOW i ORW w świetle nowych przepisów prawa oświatowego

Zasady przyjmowania i warunki pobytu
wychowanków w placówkach



Redakcja merytoryczna

Katarzyna Stępniaak, Małgorzata Kummant

Redakcja językowa i korekta

Karolina Strugińska

Projekt okładki, redakcja techniczna i skład

Barbara Jechalska

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2016

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

tel. 22 345 37 00

fax 22 345 37 70

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska (CC-BY-NC).

■ Wprowadzenie

Przedmiotem analizy w niniejszej publikacji jest *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 roku w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* (Dz.U. z 2015 r., poz. 1872). Rozporządzenie to obowiązuje od 1 września 2016 roku, z wyjątkiem § 15 dotyczącego młodzieżowych ośrodków wychowawczych, który wejdzie w życie z dniem 1 stycznia 2017 roku.

Celem zmiany ww. rozporządzenia jest podnoszenie jakości pracy placówek oświatowych, zwiększenie poziomu bezpieczeństwa wychowanków oraz przygotowanie ich do samodzielności życiowej po opuszczeniu ośrodka. Podczas prac nad nowym rozporządzeniem podkreślono również odrębny charakter, specyfikę każdego z typów tych placówek. W niniejszej publikacji odrębność ta również została zachowana. Rozdział 4. dotyczy specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych (SOSW) i specjalnych ośrodków wychowawczych (SOW). Rozdział 5. dotyczy ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych (ORW). Zapisy ww. rozporządzenia obowiązują również placówki niepubliczne z wyjątkiem zapisów określających wysokość i zasady odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach, zgodnie ze zmianami w *Ustawie o systemie oświaty* i wprowadzeniem art. 84b.

Kolejnym powodem wprowadzenia zmienionego rozporządzenia była konieczność dostosowania zapisów do zmian wprowadzonych w innych regulacjach prawnych obejmujących szczególnie kształcenie dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami oraz zapewnienia opieki i wychowania realizowanych według ujednoliconych standardów we wszystkich specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodkach wychowawczych oraz w ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych w Polsce.

W publikacji zostaną omówione następujące zagadnienia:

- obowiązujące akty prawne dotyczące opieki, kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami;
- zasady przyjmowania wychowanków do ww. placówek oświatowych;
- warunki pobytu wychowanków w omawianych placówkach;
- organizacja kształcenia specjalnego w SOSW, SOW, ORW.

■ Obowiązujące przepisy prawa oświatowego

Podstawowym aktem prawnym regulującym funkcjonowanie polskiego systemu edukacji jest *Ustawa z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty* (Dz.U. z 2015 r., poz. 2156, z późniejszymi zmianami). W ww. ustawie w art. 2 pkt 5 podano, iż w skład polskiego systemu oświaty wchodzi omawiane placówki, czyli: specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży, które wymagają stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze umożliwiające realizację odpowiednio obowiązku szkolnego i obowiązku nauki dzieciom i młodzieży z głęboką niepełnosprawnością intelektualną, a także dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną i z niepełnosprawnościami sprzężonymi.

Poniżej wymieniono najważniejsze akty wykonawcze do *Ustawy o systemie oświaty* powiązane z omawianym rozporządzeniem:

1. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 roku w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* (Dz.U. z 2015 r., poz. 1113).
2. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim* (Dz.U. z 2013 r., poz. 529).
3. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach* (Dz.U. z 2013 r., poz. 532).
4. *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 grudnia 2015 roku w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2016* (Dz.U. z 2015 r., poz. 2294).

■ Zasady przyjmowania wychowanków do SOSW, SOW i ORW

- 1) Specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze organizuje się dla dzieci i młodzieży: niesłyszących i słabo słyszących, niewidomych i słabo widzących, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera, z niepełnosprawnościami sprzężonymi, z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, umiarkowanym lub znacznym.

- 2) SOSW prowadzone są dla wychowanków, którzy posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego z powodu ww. niepełnosprawności wydane przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym specjalistyczne, oraz z powodu swojej niepełnosprawności nie mogą uczęszczać do przedszkola/szkoły w miejscu zamieszkania. Dzieci te lub uczniowie wymagają stosowania specjalnych oddziaływań wychowawczych, organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej i objęcia zajęciami rewalidacyjnymi.
- 3) W SOSW organizuje się przynajmniej jedną z wymienionych szkół: szkołę podstawową specjalną, gimnazjum specjalne lub szkołę ponadgimnazjalną specjalną. W skład ośrodka może wchodzić również przedszkole specjalne (utworzone na podstawie porozumienia pomiędzy organami prowadzącymi). Wychowanek ośrodka uczęszcza do jednej z wymienionych szkół lub przedszkola. W szczególnych przypadkach, na podstawie opinii zespołu specjalistów z nim pracujących, za zgodą organu prowadzącego SOSW, wychowanek może uczęszczać do szkoły ponadgimnazjalnej poza ośrodkiem.
- 4) Do przedszkola lub szkoły wchodzącej w skład specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego za zgodą organu prowadzącego mogą uczęszczać dzieci lub uczniowie posiadający orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z powodu niepełnosprawności, jeżeli przedszkole lub szkoła dysponuje wolnymi miejscami. W praktyce ośrodków są to uczniowie „dochodzący”, czyli niemieszkający w ośrodku.
- 5) W przypadku, gdy SOSW dysponuje wolnymi miejscami, za zgodą organu prowadzącego, dzieci i młodzież posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z powodu niepełnosprawności lub opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej, mogą uczestniczyć w zajęciach wymienionych w § 36 ust. 1. pkt 2. *Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 roku w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach* (Dz.U. z 2015 r., poz. 1872).
- 6) Młodzież i dzieci przyjmowane są do SOSW na okres, na który zostało wydane orzeczenie. Pobyt wychowanka w ośrodku może trwać do czasu ukończenia etapu wychowania przedszkolnego lub szkoły wchodzącej w skład ośrodka, nie dłużej niż do końca roku szkolnego, w roku kalendarzowym, w którym wychowanek kończy 24. rok życia.

- 7) SOW prowadzone są dla wychowanków, którzy posiadają orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane z powodu ww. niepełnosprawności przez publiczną poradnię psychologiczno-pedagogiczną, w tym specjalistyczną, oraz ze względu na swoją niepełnosprawność nie mogą uczęszczać do szkoły w miejscu zamieszkania ani do specjalnego ośrodka szkolno-wychowawczego lub nie mogą przebywać w bursie.
- 8) Wychowankowie przyjmowani są do SOW na czas wynikający z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Wychowankami SOW są dzieci i młodzież uczęszczające do klas 4–6 szkoły podstawowej, gimnazjum lub szkoły ponadgimnazjalnej (stan prawny na dzień 1.09.2016 r.), nie dłużej niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym wychowanek kończy 24. rok życia.
- 9) Do ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych przyjmowane są dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim oraz dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną z niepełnosprawnościami sprzężonymi. Uczęszczanie do tego typu ośrodka odbywa się w ramach realizacji obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.
- 10) Wychowankami ORW są dzieci i młodzież posiadające orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych lub dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi posiadające orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wydane przez publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne.
- 11) Do ORW przyjmowane są dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim, posiadające orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych, na czas obowiązywania orzeczenia, nie wcześniej niż od początku roku szkolnego, w roku kalendarzowym, w którym kończą 3. rok życia i nie dłużej niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 25. rok życia.
- 12) Dzieci i młodzież z niepełnosprawnością intelektualną i z niepełnosprawnościami sprzężonymi są przyjmowane do ORW na czas obowiązywania orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego od początku roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 3. rok życia, nie dłużej niż do końca roku szkolnego w roku kalendarzowym, w którym kończą 24. rok życia.
- 13) Zgodnie z polskim prawem oświatowym to rodzic/opiekun prawny dziecka decyduje o wyborze szkoły lub placówki. Zasady te reguluje *Ustawa o systemie oświaty*. Dla pełniejszego zobrazowania możliwości wyboru ośrodka i pomocy rodzicom ze strony powiatu poniżej podano wyciąg z ustawy art. 71b, ust. 5, 5a, 5b:

„5. Starosta właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, na wniosek rodziców, zapewnia mu odpowiednią formę kształcenia, uwzględniając rodzaj niepełnosprawności, w tym stopień upośledzenia umysłowego, z zastrzeżeniem ust. 5a.

5a. Jeżeli orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego zaleca kształcenie dziecka odpowiednio w przedszkolu specjalnym albo w przedszkolu, szkole podstawowej lub gimnazjum, ogólnodostępnych lub integracyjnych, odpowiednią formę kształcenia, na wniosek rodziców, zapewnia jednostka samorządu terytorialnego właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka, do której zadań własnych należy prowadzenie przedszkoli lub szkół.

5b. Jeżeli powiat właściwy ze względu na miejsce zamieszkania dziecka nie prowadzi szkoły specjalnej lub ośrodka, o którym mowa w art. 2 pkt 5, odpowiednich ze względu na rodzaj niepełnosprawności, w tym stopień upośledzenia umysłowego, starosta tego powiatu kieruje dziecko do najbliższego powiatu prowadzącego taką szkołę lub ośrodek. Starosta najbliższego powiatu prowadzącego taką szkołę lub ośrodek nie może odmówić przyjęcia dziecka do szkoły lub ośrodka”.

- 14) Gmina ma obowiązek bezpłatnego transportu ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego do najbliższej szkoły/ośrodka. W związku z niejasnościami wynikającymi z określenia „najbliższa szkoła”, MEN doprecyzował jego definicję, określając, że jest to najbliżzej położona względem miejsca zamieszkania ucznia placówka prowadząca kształcenie w formie wybranej przez jego rodziców mogąca zrealizować zalecenia z orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego. Poniżej zacytowano przepisy dotyczące organizacji przewozów, zawarte w art. 17 *Ustawy o systemie oświaty*:

„3a. Obowiązkiem gminy jest:

- 1) zapewnienie uczniom niepełnosprawnym, których kształcenie i wychowanie odbywa się na podstawie art. 71b, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej i gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym – także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, nie dłużej jednak niż do ukończenia 21. roku życia;
- 2) zapewnienie dzieciom i młodzieży, o których mowa w art. 16 ust. 7 (ORW – wyjaśnienie autora), a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i obowiązku nauki, nie dłużej jednak niż do ukończenia 25. roku życia;
- 3) zwrot kosztów przejazdu ucznia, o którym mowa w pkt. 1 i 2, oraz jego opiekuna do szkoły lub ośrodka, wymienionych w pkt. 1 i 2, na zasadach określonych w umowie zawartej między

wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta) a rodzicami, jeżeli dowożenie i opiekę zapewniają rodzice”.

■ Warunki pobytu wychowanków

SOSW i SOW prowadzą działalność całodobową, natomiast czas pracy ORW wynosi minimum 8 godzin dziennie przez 5 dni w tygodniu. Czas pracy ORW i organizację zajęć ustala dyrektor ośrodka w uzgodnieniu z organem prowadzącym. ORW pracuje z wyłączeniem sobót oraz dni ustawowo wolnych od pracy. Wszystkie opisywane placówki są placówkami feryjnymi, czyli obowiązuje w nich kalendarz roku szkolnego ogłaszany przez MEN. Specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy oraz specjalny ośrodek wychowawczy za zgodą organu prowadzącego mogą realizować działalność podczas przerw świątecznych (wiosennych i zimowych), a także podczas ferii zimowych i letnich. Wychowankowie poniżej 10. roku życia mogą przebywać w ośrodku w okresach przerw świątecznych i ferii tylko w szczególnych, uzasadnionych sytuacjach.

SOSW i SOW do 31 sierpnia 2020 roku zobowiązane są do dostosowania części mieszkalnej do podstawowego standardu wyposażenia. Sypialnie dla wychowanków powinny być nie więcej niż 4-osobowe, urządzone we współpracy z wychowankami. Zgodnie z zapisami § 41 pokoje muszą być wyposażone w jednoosobowe łóżka z pościelą, szafy ubraniowe, szafki osobiste dla każdego wychowanka. W budynku powinny znajdować się pomieszczenia:

- rekreacyjno-wypoczynkowe,
 - do organizacji spotkań całej społeczności ośrodka,
 - odpowiednio wyposażone do prowadzenia zajęć grupowych i indywidualnych,
- oraz:
- miejsce do samodzielnego przygotowywania posiłków spełniające warunki do przechowywania i obróbki żywności,
 - miejsce umożliwiające samodzielne pranie rzeczy osobistych oraz ich suszenie.

Ponadto w ośrodku powinien znajdować się pokój dla chorych, a także łazienki i toalety zapewniające intymność i odpowiednie warunki higieniczne.

Podstawową formą organizacyjną w SOSW i SOW jest grupa wychowawcza, która obejmuje wychowanków w podobnym wieku, z uwzględnieniem ich potrzeb rozwojowych. Liczba wychowanków w grupie jest zgodna z liczbą uczniów w oddziale w przedszkolu specjalnym lub w szkole specjalnej, odpowiednio do niepełnosprawności wychowanków i ich wieku. Liczebność oddziałów określona jest w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia*

21 maja 2001 roku w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola i publicznych szkół (Dz.U. Nr 61, z 2001 r., poz. 624, z późn. zm.).

Liczebność w grupach wychowawczych dla dzieci w wieku przedszkolnym wynosi:

- dla dzieci niesłyszących i słabo słyszących — od 6 do 8;
- dla dzieci niewidomych i słabo widzących — od 6 do 10;
- dla dzieci z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją — od 8 do 12;
- dla dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym — od 6 do 10;
- dla dzieci z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera i z niepełnosprawnościami sprzężonymi — od 2 do 4.

Liczebność w grupach wychowawczych dla dzieci i młodzieży w wieku szkolnym:

- dla niesłyszących i słabo słyszących — od 6 do 8;
- dla niewidomych i słabo widzących — od 8 do 10;
- dla wychowanków z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją — od 8 do 12;
- dla wychowanków z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim — od 10 do 16;
- dla wychowanków z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym i znacznym — od 6 do 8;
- dla wychowanków z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera i z niepełnosprawnościami sprzężonymi — od 2 do 4.

W SOSW i SOW za zgodą organu prowadzącego można zatrudnić pomoc wychowawcy. W przypadku grup, w których przebywają wychowankowie z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją, z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera lub z niepełnosprawnościami sprzężonymi, uczęszczający do przedszkola lub klas 1–4 szkoły podstawowej, zatrudnia się pomoc wychowawcy.

W rozporządzeniu dookreślone zostały zasady pracy personelu placówki w porze nocnej. Pora nocna trwa od godziny 22.00 do 6.00. Opiekę w tym czasie powinny sprawować dwie osoby, w tym jeden wychowawca grupy wychowawczej. W przypadku gdy w specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym lub w specjalnym ośrodku wychowawczym przebywa więcej niż 48 wychowanków, na każdych kolejnych 48 wychowanków opiekę w porze nocnej zwiększa się o kolejną osobę. Od tego zapisu można odstąpić, jeżeli usytuowanie pokoi mieszkalnych pozwala odpowiednio zapewnić nadzór w porze nocnej oraz bezpieczeństwo wychowanków.

W ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym podstawową formą organizacyjną jest również grupa wychowawcza. Liczebność grupy określa omawiane rozporządzenie, odpowiednio dla grupy wychowanków:

- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim – do 4 osób;
- z niepełnosprawnością intelektualną z niepełnosprawnościami sprzężonymi – do 8;
- z niepełnosprawnością intelektualną z niepełnosprawnościami sprzężonymi, gdy jedną z niepełnosprawności jest autyzm, w tym zespół Aspergera – do 4.

Każdą grupą opiekuje się wychowawca. W ORW do każdej grupy wychowawczej zatrudnia się pomoc wychowawcy.

Współpraca

Ośrodki zobowiązane są do ścisłej współpracy z rodzicami/opiekunami już od pierwszych dni pobytu wychowanka w placówce. Dobra współpraca oraz ustalenie zasad kontaktów sprzyja spójności oddziaływań wychowawczych zarówno na terenie domu rodzinnego wychowanka, jak i podczas pobytu w ośrodku, pozwala odpowiednio i szybko reagować na pojawiające się potrzeby i trudności dzieci i młodzieży. Sprawna, systematyczna współpraca z rodzicami ułatwi wychowankowi samodzielne funkcjonowanie w środowisku po ukończeniu edukacji i pobytu w ośrodku. Dla wychowanków mieszkających w ośrodku bardzo ważne jest spędzanie weekendów, dni wolnych od nauki oraz ferii w swoim miejscu zamieszkania. Pozwala to na stały kontakt z rodziną, rodzeństwem, a także z rówieśnikami. Owocuje lepszą integracją społeczną oraz poczuciem bycia członkiem społeczności lokalnej.

Równie ważna jest współpraca ośrodka z innymi podmiotami, instytucjami publicznymi i niepublicznymi działającymi na rzecz niepełnosprawnych, szczególnie z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie oraz stowarzyszeniami czy fundacjami. Współpraca z ww. instytucjami pozwala na lepsze rozeznanie sytuacji rodzinno-społecznej wychowanka, np. w zakresie udzielania pomocy materialnej rodzinie i wychowankowi, ale także wsparcia go w samodzielnym funkcjonowaniu po ukończeniu edukacji w ośrodku.

► Organizacja wychowania, kształcenia specjalnego w SOSW, SOW i ORW

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 roku w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz.U. z 2015 r., poz. 1872) w § 2 określa szczegółowe

zasady pracy edukacyjno-wychowawczo-opiekuńczej dla SOSW, SOW oraz ORW, należą do nich:

1. poszanowanie godności wychowanka;
2. poszanowanie prywatności wychowanka;
3. przyjazna komunikacja z wychowankiem;
4. wspieranie kreatywnej aktywności wychowanka;
5. odpowiedzialność wychowanka za swoje postępowanie;
6. współodpowiedzialność nauczycieli i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w placówce za rozwijanie możliwości psychofizycznych wychowanka;
7. kreatywność podejmowanych działań;
8. otwartość na środowisko lokalne.

Powyżej wymienione standardy mają charakter uniwersalny i odnoszą się do praw wychowanka wynikających m.in. z *Konwencji o prawach dziecka*. Planowanie pracy wychowawczej oraz stosowane metody oddziaływań opiekuńczo-wychowawczych powinny być oparte na wyżej wspomnianych zasadach.

Ośrodek rewalidacyjno-wychowawczy zapewnia wychowankom udział w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych grupowych lub indywidualnych, terapeutycznych, usprawniających ruchowo, rekreacyjnych, z realizacją zapisów w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 kwietnia 2013 roku w sprawie warunków i sposobu organizowania zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim* (Dz.U. z 2013 r., poz. 529). W ośrodku rewalidacyjno-wychowawczym dla wychowanków z niepełnosprawnością intelektualną i z niepełnosprawnością sprzężoną, posiadających orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego realizuje się podstawę programową wychowania przedszkolnego lub odpowiednio podstawę programową kształcenia ogólnego.

Wychowawcy grup w SOSW i SOW powinni ściśle współpracować z nauczycielami uczącymi danego wychowanka. Głównym ich zadaniem jest rozpoznawanie indywidualnych potrzeb rozwojowych, możliwości psychofizycznych oraz zainteresowań wychowanka. Wychowawcy wspólnie z innymi specjalistami i nauczycielami przygotowują wielospecjalistyczną ocenę poziomu funkcjonowania wychowanka oraz opracowują indywidualny program edukacyjno-terapeutyczny zgodnie z *Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 roku w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym* (Dz.U. z 2015 r., poz. 1113) oraz dokonują okresowej oceny i ewaluacji skuteczności oddziaływań.

Głównym celem pracy z podopiecznymi w SOSW i SOW jest przygotowanie ich do maksymalnej samodzielności zgodnie z możliwościami psychofizycznymi każdego wychowanka oraz do funkcjonowania w dorosłym życiu i podejmowania aktywności zawodowej.

Nowością w omawianym rozporządzeniu jest wskazanie katalogu zajęć (§ 36 dla SOSW, SOW i § 41 dla ORW), w których powinni uczestniczyć wychowankowie, takich jak:

- nabywanie umiejętności życiowych, społecznych w środowisku rodzinnym i rówieśniczym,
- zajęcia rewalidacyjne, profilaktyczno-wychowawcze, terapeutyczne, rozwijające zainteresowania,
- sportowe, turystyczne i rekreacyjne.

Dla SOSW i SOW wskazany został wymiar zajęć na świeżym powietrzu – jeżeli pozwalają na nie warunki atmosferyczne – 2 godziny dziennie, a także zapewnienie doradztwa edukacyjno-zawodowego zgodnie z indywidualnymi potrzebami wychowanków.

W SOSW, SOW oraz ORW dwa razy do roku zespół wychowawców i specjalistów dokonuje oceny zasadności dalszego pobytu wychowanka w ośrodku. Na wniosek rodziców lub w przypadku pełnoletniego wychowanka SOSW lub SOW określa zakres współpracy z nim oraz jego rodziną po opuszczeniu ośrodka. Współpraca ta może polegać na:

1. wsparciu absolwenta w poszukiwaniu zatrudnienia lub/i kontynuowania nauki;
2. systematycznym kontakcie z absolwentem, m.in. pomocy w rozwiązywaniu problemów życiowych, np. załatwianiu spraw w urzędach;
3. dzieleniu się absolwenta z młodszymi wychowankami ośrodka informacjami na temat swoich osiągnięć czy doświadczeniami związanymi z samodzielnym funkcjonowaniem.

W SOSW i SOW zatrudnia się wychowawców oraz pomoc wychowawcy grupy wychowawczej w sytuacjach ujętych przepisami prawa. Nowelizacja omawianego rozporządzenia przewiduje obligatoryjne zatrudnienie psychologa, pedagoga, a także, w zależności od potrzeb, innych specjalistów oraz osób prowadzących zajęcia sportowe, rekreacyjne, turystyczne, kulturalno-oświatowe i rozwijające zainteresowania.

Rozporządzenie określa wymiar zatrudnienia zarówno psychologa, jak i pedagoga w pełnym wymiarze czasu pracy (dopuszcza się zatrudnienie kilku osób, ale łączny wymiar czasu ich pracy nie może być niższy niż pełen etat). Jeżeli liczba wychowanków przekracza 36, to na każdych kolejnych 12 wychowanków odpowiednio podwyższa się o ¼ obowiązkowy wymiar czasu pracy zarówno psychologa, jak i pedagoga. Obowiązkowy wymiar czasu pracy – etat psychologa i pedagoga – określa organ prowadzący ośrodek.

Nauka, wychowanie i opieka w SOSW, SOW oraz w ORW są w całości finansowane przez budżet państwa w ramach subwencji oświatowej. W specjalnym ośrodku szkolno-wychowawczym i specjalnym ośrodku wychowawczym na każdego wychowanka przeznaczona jest dodatkowa subwencja – waga 6,5. Poza tym dziecko uczęszczające do przedszkola, szkoły w SOSW wykazywane w systemie informacji oświatowej (SIO) otrzymuje subwencję zgodnie ze swoją niepełnosprawnością. W ORW waga na każdego wychowanka wynosi – 9,5. Rodzice wychowanków ośrodków, o których mowa, wnoszą opłatę za posiłki równą wysokości kosztów surowca przeznaczonego na wyżywienie.

■ Podsumowanie

Analiza Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 roku w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz.U. z 2015 r., poz. 1113) wskazuje na uporządkowanie zapisów oraz ujednolicenie zakresu działalności specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, specjalnych ośrodków wychowawczych i ośrodków rewalidacyjno-wychowawczych poprzez wprowadzenie uniwersalnych standardów funkcjonowania ośrodków, odpowiedzialności wychowanka za własne postępowanie, zespołowej współodpowiedzialności pracowników pedagogicznych za rozwój psychofizyczny wychowanka. Na podkreślenie zasługuje fakt wzmocnienia zasad dotyczących poszanowania godności i prywatności wychowanka, ale także dbałość o osiąganie przez niego samodzielności w życiu dorosłym poprzez rozwijanie kompetencji społeczno-komunikacyjnych.

Podstawową rolą ośrodków jest przygotowanie absolwentów do podejmowania ról społecznych – takich samych, jakie podejmują pełnosprawni rówieśnicy, oczywiście na miarę ich możliwości psychofizycznych – oraz do pełnoprawnego, samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie, w tym również na rynku pracy. Dlatego najważniejszym celem edukacji i wychowania w ośrodku jest przygotowanie absolwenta do wejścia w życie społeczne, między innymi poprzez kształcenie umiejętności komunikacyjnych, relacji interpersonalnych. Ustawodawca zobowiązał SOSW i SOW do dokonywania dwukrotnie w ciągu roku oceny efektywności podejmowanych działań, szczególnie w zakresie dydaktyki, wychowania i opieki, ale także do badania poziomu bezpieczeństwa wychowanków.

W nowelizacji Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 2 listopada 2015 roku w sprawie rodzajów i szczegółowych zasad działania placówek publicznych, warunków pobytu dzieci i młodzieży w tych placówkach oraz wysokości i zasad odpłatności wnoszonej

przez rodziców za pobyt ich dzieci w tych placówkach (Dz.U. z 2015 r., poz. 1872) nie doprecyzowano zasad współpracy specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych ze szkołami ogólnodostępnymi. Określony został zakres obejmujący współpracę w zakresie diagnozowania i rozwiązywania problemów dydaktyczno-wychowawczych uczniów niepełnosprawnych uczęszczających do szkół ogólnodostępnych, ale nadal nie jest sprecyzowany sposób takiej działalności SOSW oraz kwestia jej finansowania.

Z doświadczeń wynika, iż każdy SOSW wspiera szkoły ogólnodostępne w miarę swoich możliwości. Zwykle nauczyciele specjaliści wykonują tę pracę „po koleżeńsku”, poprzez wspomaganie nauczycieli ze szkół ogólnodostępnych – mając na uwadze przede wszystkim dobro dziecka z niepełnosprawnością.

Podczas wystąpienia Pani Minister Edukacji Narodowej Anny Zalewskiej na podsumowaniu Ogólnopolskiej Debaty „Dobra Zmiana” w dniu 27 czerwca 2016 roku zadeklarowano plan przekształcenia specjalnych ośrodków i szkół specjalnych w placówki specjalistyczne, które być może jako specjalistyczne centra wsparcia, będą w sposób systemowy pełnić funkcje doradczo-konsultacyjne z pełnym wykorzystaniem wiedzy i doświadczenia nauczycieli specjalistów, w tym pedagogów specjalnych, oraz bazy technodydaktycznej przy jednoczesnym zachowaniu dotychczasowego kształcenia dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami.



Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00, fax 22 345 37 70
e-mail: sekretariat@ore.edu.pl

www.ore.edu.pl

